ISNN 3030-3907

2026/4
VOLUME 1

DEVELOPMENT OF SCIENCE

ILMIY JURNAL

Development of science

Ilmiy jurnal

2026/4 VOLUME 1

ISSN 3030 -3907

Ilmiy jurnal OAK rayosatining 2024 yil 27 sentabrdagi 361-son qaroriga asosan 02.00.00 kimyo fanlari hamda 2025 yil 12 fevral 367- son qaroriga asosan 05.00.00 texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
Temirov Alisher Hoshim o‘g‘li – texnika fanlari falsafa doktori (PhD),Dotsent.
TAHRIRIYAT KENGASH RAISI:
Fozilov Sadriddin Fayzullayevich – texnika fanlari doktori, professor
TAHRIRIYAT KENGASH A’ZOLARI

TEXNIKA FANLARI/ TECHNICAL SCIENCES/ ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Bozorov G‘ayrat Rashidovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Abdurahmonov Olim Rustamovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Adizov Bobur Zamirovich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, professor
Hayitov Ruslan Rustamjonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Jumayev Qayum Karimovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Berdiyev Dorob Murodovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor
Maxmudov Rafiq Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Tilloyev Lochin Ismatilloyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Raxmonov Qahramon Sanakulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Barakayev Nusratullo Rajabovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor.
Jo‘rayev Xayrullo Fayziyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Panoyev Erali Rajabboyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Ataullayev Sherzod Nabiullyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Malik Negmurodovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Axmedova Ozoda Bahronovna
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti.
Safarov Bahri Jumayevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Xaydarov Axtam Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Safarov Jasur Alijon o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Асадова Раъно Дилмуратовна
Тошкент Давлат техника университети доценти

KIMYO FANLARI/ CHEMICAL SCIENCES/ ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Axmedov Voxid Nizomovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Umarov Baqo Bafoyevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Kodirov Abduaxad Abduraximovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Qurbonov Mingniqul Jumagulovich
Qarshi davlat Universiteti, dotsent
Turemuratov Sharibay Naurizbaevich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog‘iston bo‘limi Bosh ilmiy kotibi, professor
Tursunov Kaxor Shonazarovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Do‘stov Hamro
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Panoyev Nodir Shavkatovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Olimov Bobur Bahodir o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Kasimov Sherzod Abduazimovich
Termiz Davlat Universiteti, professor.
Aliqulov Rustam Valiyevich
Termiz Davlat Universiteti, professor
Tropov Xamza Tursunovich
Samarqand Davlat Universiteti, professor

IQTISODIYOT FANLARI/ ECONOMICS/ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Nizamov Aslitdin Badreddinovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Boboyev Akmal Choriyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Ergashxojayeva Shaxnoza Djasurovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Muxsinov Bekzod Toxirovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shakarov Qulmat Ashirovich
Renessans ta'lim universiteti,dotsent.
Jumaeva Zulfiya Qayumovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Norova Salomat Yusupovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Avezova Shaxnoza Maxmudjonovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Jalilov Jamshid G‘anijonovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, dotsent
Xasanova Gulruh Djumanazarovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

PEDAGOGIKA FANLARI/ PEDAGOGICAL SCIENCES / ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Siddiqova Sadoqat G‘afforovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Zoyirov Erkin Xalilovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, DSc, professor
Gaffarov Feruz Hasanovich
Puchon Universiteti, *professor*
Ruziyev Davron Yuldashevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Muradova Firuza Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Yunusova Gulandon Samiyevna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
To‘xtayeva Zebo Sharifovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Navro‘zova Gulchixra Nigmatovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Uzoqova Laylo Polvonovna
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.
To‘raqulova Marjona Qiyom qizi
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Muradova Zarina Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Sanjar Aslonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shodiyev Jahongir Jo‘raqulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent
Gaffarov Laziz Hasanovich
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.

Tahririyat a’zolarning to‘liq ro‘yxati jurnalning www.devos.uz saytida keltirilgan.

Tahririyat hay’ati a’zolarining tarkibini o‘zgartirish hamda qo‘shimcha kiritish yoki tahririyat a’zoligidan chiqarish bosh muharrir tomonidan amalga oshiriladi.

ISSN 3030-3907

Development of science ilmiy jurnali 2024 yil 15 aprel kuni №256445 sonli guvohnoma bilan Davlat ro‘yxatidan o‘tgan.

To‘plam elektron ko‘rinishda (pdf formatida) mualliflarga taqdim etiladi. To‘plamga kiritiladigan maqolalarning mazmuni, ulardagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligiga hamda har qanday fikr - mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’ul hisoblanadilar. Talablarga javob bermaydigan maqolalar to‘plamga kiritilmaydi. Tashkiliy qo‘mita maqola matnini qisqartirish, qisman tuzatish kiritish, seksiyalarga joylashtirish huquqiga ega.

ISSN 3030-3907

УДК: 657.1:332.7-047:32(575.1)

PUL OQIMLARI HISOBOTINI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARI VA BOSQICHLARINING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI

Axmatova Marjona Xamza qizi
SamISI talabasi
E-mail: mniyazova245@gmail.com
Tel: (94) 680 13 01
Raxmonova Yulduz Sharafitdinovna
SamISI PhD katta o`qituvchisi Ilmiy rahbari
Tel: (97) 446-03-60
E-mail: raxmanova_yulduz@mail.ru
ORCID: 0009-0008-9676-2216

Annotatsiya. Mazkur maqolada xo‘jalik yurituvchi subyektlarda pul oqimlari hisobotini shakllantirishning nazariy va metodologik asoslari chuqur tahlil qilingan. Tadqiqot jarayonida pul oqimlarining iqtisodiy mohiyati, ularni tasniflash mezonlari hamda hisobot tuzish bosqichlari tizimli yondashuv asosida o‘rganildi. Shuningdek, amaliyotda uchraydigan muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etishga qaratilgan ilmiy takliflar ishlab chiqildi. Tadqiqot natijalari korxonalarda moliyaviy boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: pul oqimlari, moliyaviy hisobot, likvidlik, operatsion faoliyat, investitsion faoliyat, moliyaviy faoliyat, diskontlash, pul oqimlari tahlili, bilvosita usul, bevosita usul.

Аннотация. В данной статье представлен углубленный анализ теоретических и методологических основ формирования отчета о движении денежных средств в хозяйствующих субъектах. В ходе исследования на основе систематического подхода изучена экономическая сущность денежных потоков, критерии их классификации и этапы подготовки отчета. Также выявлены проблемы, встречающиеся на практике, и разработаны научные предложения по их устранению. Результаты исследования служат повышению эффективности финансового управления на предприятиях.

Ключевые слова: денежные потоки, финансовая отчетность, ликвидность, операционная деятельность, инвестиционная деятельность, финансовая деятельность, дисконтирование, анализ денежных потоков, косвенный метод, прямой метод.

Annotation. This article provides an in-depth analysis of the theoretical and methodological foundations of forming a cash flow statement in business entities. In the course of the research, the economic essence of cash flows, the criteria for their classification, and the stages of preparing the report were studied based on a systematic approach. Also, problems encountered in practice were identified and

ISSN 3030-3907

scientific proposals were developed to eliminate them. The results of the research serve to increase the efficiency of financial management in enterprises.

Keywords: cash flows, financial reporting, liquidity, operating activities, investing activities, financing activities, discounting, cash flow analysis, indirect method, direct method.

KIRISH.

Global iqtisodiy muhitning o‘zgaruvchanligi sharoitida korxonalar faoliyatining barqarorligini ta’minlash uchun moliyaviy resurslarni samarali boshqarish muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda pul oqimlari to‘g‘risidagi hisobot alohida o‘rin egallaydi, chunki u korxonaning real pul mablag‘lari harakatini aks ettiruvchi asosiy axborot manbai hisoblanadi.

An’anaviy moliyaviy natijalar ko‘rsatkichlari (foyda, rentabellik) ko‘pincha hisoblash tamoyillariga asoslangan bo‘lsa, pul oqimlari hisobotida faqat real pul tushumlari va chiqimlari aks ettiriladi. Shu jihatdan, ushbu hisobot korxonaning haqiqiy moliyaviy holatini baholashda ishonchli vosita hisoblanadi.

Mavzuning o‘rganilganlik darajasi: Pul oqimlari hisobotining nazariy asoslari iqtisodiy fanlar doirasida keng tadqiq etilgan. Xususan, xalqaro amaliyotda ushbu hisobotni tuzish tartibi moliyaviy hisobot standartlari orqali tartibga solingan.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda pul oqimlari quyidagi yo‘nalishlarda o‘rganilgan:

-korxona likvidligini baholash vositasi sifatida;

-investitsion qarorlar qabul qilish asosida;

-moliyaviy barqarorlik indikatorlaridan biri sifatida.

Shu bilan birga, ayrim tadqiqotlarda pul oqimlari hisobotini shakllantirishda axborotlarning aniqligi, ularni tasniflashdagi muammolar va metodologik kamchiliklar mavjudligi qayd etilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI. Mavzuga oid ilmiy manbalar tahlili pul oqimlari tushunchasining turli talqinlarini ochib beradi. Ayrim mualliflar pul oqimlarini korxona kassasiga kelib tushgan va undan chiqib ketgan mablag`lar yig‘indisi sifatida izohlasa, boshqalar uni moliyaviy resurslarning vaqt bo‘yicha harakati sifatida ko‘rib chiqadi. Ilmiy adabiyotlarda pul oqimlari quyidagi mezonlar asosida tasniflanadi:

1. Faoliyat turi bo‘yicha:

-operatsion;

-investitsion;

-moliyaviy.

2. Vaqt omili bo‘yicha:

-joriy pul oqimlari;

ISSN 3030-3907

-kelgusidagi (prognoz) pul oqimlari.

3. Baholash usuli bo‘yicha:

-nominal qiymatda;

-diskontlangan qiymatda.

Ayniqsa, diskontlangan pul oqimlari usuli investitsion loyihalarni baholashda muhim o‘rin tutadi. Bu yondashuv pulning vaqt qiymati konsepsiyasiga asoslanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI. Mazkur tadqiqotda kompleks metodologik yondashuv qo‘llanildi. Xususan:

1.Tizimli yondashuv – pul oqimlari hisobotini yagona tizim sifatida o‘rganish;

2.Strukturaviy tahlil – hisobot tarkibiy qismlarini ajratish va baholash;

3.Taqqoslash metodi – bevosita va bilvosita usullar samaradorligini aniqlash;

4.Ekonometrik yondashuv elementlari – pul oqimlari va moliyaviy ko‘rsatkichlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni baholash;

5.Mantiqiy umumlashtirish – ilmiy xulosalar chiqarish.

Mazkur metodlar tadqiqotning ishonchliligini ta’minlashga xizmat qildi.

OLINGAN NATIJALAR. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, pul oqimlari hisobotini shakllantirish quyidagi kengaytirilgan bosqichlarni o‘z ichiga oladi:

1. Axborot bazasini shakllantirish: Bu bosqichda buxgalteriya balanslari, foyda va zararlar hisobotlari hamda pul operatsiyalariga oid birlamchi hujjatlar yig‘iladi.

2. Pul oqimlarini identifikatsiya qilish: Pul bilan bog‘liq barcha operatsiyalar ajratib olinadi va no-pul operatsiyalar (amortizatsiya, qayta baholash) chiqarib tashlanadi.

3. Tasniflash va guruhlash: Pul oqimlari uch asosiy faoliyat turi bo‘yicha tizimlashtiriladi. Bu jarayon hisobotning tahliliy qiymatini oshiradi.

4. Hisoblash mexanizmini tanlash: Bevosita usulda pul tushumlari va chiqimlari to‘g‘ridan-to‘g‘ri aniqlanadi. Bilvosita usulda esa sof foyda asos qilib olinib, unga tuzatishlar kiritiladi.

5. Sof pul oqimlarini aniqlash: Har bir faoliyat turi bo‘yicha yakuniy natija aniqlanib, umumiy pul oqimi hisoblab chiqiladi.

6. Diskontlash va prognozlash (ixtiyoriy bosqich):Kelgusidagi pul oqimlari investitsion tahlil maqsadida diskontlanadi.

7. Hisobotni tahlil qilish.

Quyidagi ko‘rsatkichlar asosida baholash amalga oshiriladi:

- operatsion pul oqimining yetarliligi;
- erkin pul oqimi (free cash flow);
- pul oqimlari va foyda o‘rtasidagi tafovut.

ISSN 3030-3907

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, operatsion pul oqimining ijobiy bo‘lishi korxonaning barqaror faoliyat yuritayotganidan dalolat beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR. Tadqiqot natijasida pul oqimlari hisobotini shakllantirish jarayoni ko‘p bosqichli va murakkab tizim ekanligi aniqlandi. Uni samarali tashkil etish korxonaning moliyaviy barqarorligini ta’minlashda muhim omil hisoblanadi.

Shuningdek, pul oqimlari tahlili orqali korxonaning yashirin moliyaviy muammolarini aniqlash imkoniyati mavjud.

Tadqiqot asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi:

1. Pul oqimlari hisobotini tuzishda integratsiyalashgan axborot tizimlarini joriy etish;
2. Diskontlangan pul oqimlari tahlilini keng qo‘llash;
3. Moliyaviy rejalashtirishda pul oqimlari prognozidan foydalanish;
4. Hisobot shaffofligini oshirish orqali investorlar ishonchini mustahkamlash.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022 — 2026 yillarga mo‘ljallangan “Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” Farmoni, 28.01.2022 yildagi PF-60-son, https://lex.uz/docs/5841063
2. Добрынина А.И., Тарасевича Л.С. Экономическая теория. 4-е изд. – СПб.: 2009. 560-б. 3.Смаглюкова Т.М. Общие подходы к формированию региональной инвестиционной политики // Современные проблемы науки. – 2014. – № 1
3. O‘zbekiston moliyaviy hisobotlarning milliy standartlari loyihasi // https://imv.uz/media/budget_activity_files/MHXS Loyiha. pdf
4. Robin Djoys . Uchebnoye posobiye po MSFO (2017) http://finotchet.ru/articles/1272/
5. **5.** S.N. Tashnazarov. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari. Darslik. T.: 2019. -584b.
6. Eshonqulov A.Q. "Pul oqimlari hisoboti auditi" (2024). Cyberleninka va boshqa ilmiy bazalarda mavjud bo‘lib, hisobotning axborot imkoniyatlarini tahlil qiladi.
7. O‘zbekiston Respublikasining "Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida"gi Qonuni. (Yangi tahriri, 2016-yil 13-aprel). Mazkur qonun barcha moliyaviy hisobot turlari, shu jumladan pul oqimlari hisobotining huquqiy asoslarini belgilaydi.
8. 9-sonli Buxgalteriya hisobining milliy standarti (BHMS) "Pul oqimlari to‘g‘risidagi hisobot". (O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirining 2024-yil 27-dekabrdagi 3592-sonli buyrug‘i bilan tasdiqlangan yangi tahriri). Bu

ISSN 3030-3907

hujjat hisobotni tuzish tartibi, operatsion, investitsiya va moliyaviy faoliyat turlari bo‘yicha pul oqimlarini tasniflashning asosiy manbaidir.

9. 14-sonli O‘zbekiston Respublikasi budjet hisobining standarti (BHS) "Pul oqimlari to‘g‘risida hisobot". (2022-yil 2-noyabrdagi 3396-sonli hujjat). Budjet tashkilotlarida pul mablag‘lari harakatini hisobga olish xususiyatlarini yoritadi.

10. "Soliqlar va bojxona xabarlari" hamda "Buxgalter" jurnallari. Ushbu nashrlarda pul oqimlari hisobotini shakllantirishdagi so‘nggi o‘zgarishlar va amaliy tavsiyalar muntazam berib boriladi.

ISSN 3030-3907